

Positieve discriminatie en identiteitenpolitiek in India: grenzen aan sociale constructies

Frank de Zwart

Dr. Frank de Zwart is universitair docent aan de vakgroep Bestuurskunde van de Universiteit van Leiden.

Adres: Vakgroep Bestuurskunde
Wassenaarseweg 52
Postbus 9555
2300 RB Leiden
T (071) 527 38 96

Samenvatting

De meeste sociale wetenschappers zijn het erover eens, dat identiteiten sociale constructies zijn en geen primordiale gegevens. Zij zijn het er ook over eens dat de staat, met zijn macht om discours te domineren, een cruciale rol vervult bij het proces van identiteitsconstructie. De literatuur over kaste in India is een exemplarische illustratie van dit paradigma. Voorheen werd het kastenstelsel met zijn veelheid aan strikt gescheiden en hiërarchisch gerangschikte groepen, gezien als een eeuwenoud kenmerk van de Hindu-samenleving. Hedendaagse wetenschappers stellen echter, dat het kastenstelsel een sociale constructie is die onder Brits koloniaal bestuur tot stand kwam. Deze constructiethese zou bij uitstek ook toepasbaar moeten zijn op een project dat de overheid in India al meer dan vijftig jaar voert, namelijk positieve discriminatie voor de zogenaamde *backward classes*. Dit project lijkt sterk op het Britse koloniale project, waarvan nu wordt gezegd dat dit het kastenstelsel construeerde. De overheid definieert sociale categorieën (officiële constructies) waaronder mensen zich moeten inschrijven om in aanmerking te komen voor de voordelen van positieve discriminatie (banen en onderwijs). Zodoende

worden de officiële constructies reëel in hun consequenties. De gevolgen van dit proces zijn echter onverenigbaar met wat de constructietheorie voorspelt: de *backward classes* zijn nooit een levensvatbare sociale identiteit geworden. In plaats daarvan heeft het beleid, geheel tegen de bedoeling in, geleid tot de opkomst van een groot aantal kasten. Doelbewuste pogingen van de overheid om de categorie *backward classes* te construeren, hebben dus vooral het kastenstelsel versterkt. 'The logic of affirmative action', zoals de laatste paragraaf van dit artikel heet, verklaart deze uitkomst.

1 Inleiding¹

In een helder overzicht over multiculturalisme in dit tijdschrift vestigt Marlies Galenkamp (1998) onze aandacht op het spanningsveld tussen enerzijds het pleidooi voor groepsrechten en identiteitenpolitiek dat multiculturalisme met zich meebrengt, en anderzijds de principes van gelijkheid voor de wet en non-discriminatie waarop de liberale rechtsstaat berust. 'De multiculturalist', zo schrijft Galenkamp (1998, 40), 'constateert niet alleen feitelijke verschillen tussen mensen in multiculturele samenlevingen. Hij doet bovenal een

normatieve uitspraak gericht op het behoud van deze diversiteit.' In plaats van de culturele en normatieve standaardisering en uniformering die volgens multiculturalisten inherent is aan de liberale rechtstaat, staan 'het behoud – en zelfs de profilering – van groepsidentiteiten in de publieke sfeer [centraal]' (ibid. 42).

Multiculturalisme is een maatschappelijk of politiek ideaal, en dit ideaal impliceert claims op de overheid. Behoud en profilering van groepsidentiteiten vereisen op zijn minst dat de overheid het bestaan van verschillende groepen erkent, maar meestal hoort ook bescherming – in de vorm van groepsspecifiek beleid en soms in de vorm van groepsrechten – tot het repertoire van multiculturalisme. In Nederland vinden groepsrechten voorzichtig hun ingang in het rechtssysteem via positieve discriminatie (Tromp 1990; zie Verhaar 1998 voor een kritische discussie). Beleidmakers en politici krijgen in dit proces onvermijdelijk te maken met vragen omtrent categorisering en, daaraan nauw verbonden, de aard van culturele of etnische identiteiten. Wat is bijvoorbeeld het gevolg van erkenning of begunstiging door de overheid van bepaalde sociale of culturele categorieën? En wat zijn mogelijke criteria voor de selectie van dergelijke categorieën? En in hoeverre kan een overheid met groepsspecifiek beleid de sociale en culturele structuur van een samenleving veranderen of sturen?

Dit artikel is bedoeld als een bijdrage aan theorievorming op het terrein waarop deze vragen betrekking hebben. Het confronteert een belangrijke theoretische stroming in het denken over de aard van etnische identiteit – sociaal constructivisme – met empirische bevindingen uit een casestudie over positieve discriminatie in India.

Ongeveer de helft van de bevolking van India behoort tot de zogenaamde *socially and educationally backward classes*. Ofschoon schijnbaar een denigrerende benaming, is de backward-status zeer gewild in India. De reden is dat *socially and educationally backward classes* in aanmerking komen voor positieve discriminatie. De centrale overheid reserveert 27% van alle vacatures bij de overheid en plaatsen voor studenten aan universiteiten en hogescholen, exclusief voor de backward classes. De meeste deelstaten volgen dit beleid, maar sommige hanteren hogere percentages reserveringen.² Naast de backward classes zijn er in India ook andere sociale ca-

tegorieën die in aanmerking komen voor positieve discriminatie. Zo is ongeveer 15% van de overheidsbanen en plaatsen aan universiteiten en hogescholen gereserveerd voor de zogenaamde *scheduled castes and scheduled tribes* die samen 20% van India's bevolking uitmaken.³ In tegenstelling tot deze laatste groepen, zijn de *socially and educationally backward classes* echter nooit een duidelijk gedefinieerde categorie geweest. Hun identiteit is tot op heden sterk omstreden en, als gevolg daarvan, voortdurend aan herzieningen onderhevig.

Dergelijke onduidelijkheid bij een beleid van positieve discriminatie is ongebruikelijk. Overheden beginnen meestal met positieve discriminatie ten gunste van sociale categorieën wier identiteit min of meer evident is. De *scheduled castes and tribes* in India, bijvoorbeeld, of de raciale, etnische en gendercategorieën die in andere landen de gebruikelijke begunstigten zijn, kunnen relatief eenvoudig worden geïdentificeerd, omdat hun identiteit ook buiten het domein van positieve discriminatie relevant is. Toen echter, in het begin van de jaren vijftig, positieve discriminatie ten gunste van de *socially and educationally backward classes* in de grondwet van India werd opgenomen, was het onduidelijk wie deze classes nu precies waren. De oplossing die dit beleid bood, ging als het ware vooraf aan precieze formulering van het probleem.

Makers van de Indiase grondwet hebben positieve discriminatie een wettelijk kader gegeven en daarbij de backward classes genoemd als een van de begunstigde sociale categorieën. Zij lieten het echter aan speciaal daartoe in het leven te roepen commissies over om vast te stellen wie nu precies tot de backward classes gerekend moest worden. Sinds de grondwet van kracht werd, in 1950, zijn er vele van deze *backward classes commissions* aan het werk geweest. Geen van hen heeft echter een definitieve lijst van begunstigten kunnen produceren. Steeds weer dienen zich nieuwe groepen aan die erkenning eisen als backward class, en beschikkingen ten gunste van oude groepen staan voortdurend ter discussie. Nieuwe commissies maken nieuwe lijsten. Soms breiden zij het aantal begunstigde groepen uit en soms – veel minder vaak – krimpen zij het in. Het selecteren van de *socially and educationally backward classes* is een continu proces.

Dit artikel onderzoekt dat selectieproces en concentreert zich daarbij op de mogelijke effecten er-

van op groepsformatie en de vorming van groeps-identiteiten in India. Een van de centrale thema's in de hoogtijdagen van modernisatie, klassenanalyse en planeconomie, was de rol van de overheid bij het reproduceren of verminderen van sociaal-economische ongelijkheid. Momenteel besteden post-moderne wetenschappers veel aandacht aan de rol van de overheid bij het construeren en continueren van sociale- en culturele identiteiten. In de literatuur over India is dit thema bijvoorbeeld prominent in studies over koloniaal bestuur en het kastenstelsel. Sommige auteurs claimen dat India's kastenstelsel een Brits koloniale constructie is. Die theorie is voor ons interessant, omdat de manier waarop de koloniale staat wordt verondersteld die constructie tot sociale werkelijkheid te hebben gemaakt – registratie van de bevolking onder sociale categorieën gevolgd door groepsspecifieke wetgeving en beleid – ook het hedendaagse beleid van positieve discriminatie voor de backward classes kenmerkt. En bovendien, zoals dat in de koloniale periode het geval was, leiden ook nu registratieprocedures en het toekennen van groepsrechten tot politieke mobilisatie, groepsformatie en identiteitenpolitiek.

Gezien deze gelijkenis is het interessant om te kijken wat er geworden is van de socially and educationally backward classes. Heeft positieve discriminatie (zoals wordt beweerd over Brits beleid in de koloniale periode) geleid tot het ontstaan van nieuwe identiteiten? Met andere woorden, is de Indiase overheid na de onafhankelijkheid in staat geweest om met de socially and educationally backward classes te doen wat de Britten verondersteld worden te hebben gedaan met kaste?

2 De administratieve constructie van kaste

De twee voornaamste kenmerken van het kastenstelsel zoals dat door historici en sociale wetenschappers sinds de negentiende eeuw is beschreven, zijn: verdeeldheid en hiërarchie.⁴ De kastensamenleving bestaat uit endogame groepen⁵ waarvan het lidmaatschap erfelijk is, en die zijn verbonden met een traditioneel beroep. Deze groepen zijn hiërarchisch gerangschikt.

Kastenidentiteit volgt het segmentaire principe: de precieze betekenis van 'kaste' is afhankelijk van de context. Tegen de achtergrond van lokale gebeurtenissen bijvoorbeeld, zijn kasten kleine endogame

groepen met dezelfde naam, verspreid wonend over een aantal dorpen in een bepaalde streek. In de context van een regio zijn kasten clusters van lokale kasten. Deze clusters worden door anderen beschouwd als groepen met dezelfde status en onder één naam geschaard. In een nog bredere context, bijvoorbeeld een deelstaat of de natie, zijn kasten clusters van regionale clusters. In Indiase talen worden al deze drie segmenten *jatis* genoemd.⁶

Sommige auteurs specificeren de verschillende segmentaire niveaus door te spreken over kaste, subkaste, en sub-subkaste. Anderen spreken over kaste in de eerste- tot en met de vierde orde. De meeste auteurs echter, hebben het simpelweg over kaste en gaan ervan uit dat het relevante niveau van segmentatie duidelijk is uit de context. Zo zijn de kasten in officiële documenten en overheidspublicaties zoals de *census of India* of de lijsten die worden gebruikt voor positieve discriminatie, meestal kastenclusters op regionaal of deelstaatsniveau. Dergelijke clusters worden door *buitenstaanders*, waar- onder dus de overheid, beschouwd als groepen met dezelfde naam en status. Van binnenuit gezien echter, zijn ook zij gestratificeerd. De subtiliteiten van statusverschillen binnen een kastencluster zijn echter vaak onbekend (of worden niet erkend) bij buitenstaanders. Neem bijvoorbeeld de kaste die kleding wast: buitenstaanders kunnen hen simpelweg identificeren als *Dhobi*, maar voor Dhobis zelf zien de zaken er heel anders uit. De kastencluster *Dhobi* bestaat uit vele subkasten, die ook weer endogam zijn en hiërarchisch gerangschikt op grond van relatieve reinheid (Mandelbaum 1970, 190). Onderscheidingen en hiërarchie tussen kasten, subkasten en sub-subkasten komen onder meer tot uiting in huwelijkspatronen, voedseltales en regels omtrent fysieke nabijheid.

De rol van de overheid bij het ontstaan van India's kastenstelsel is een oud thema in de literatuur over de koloniale periode. In de jaren zestig betoogde Bernard Cohn dat koloniaal beleid en wetgeving een belangrijke factor waren bij het ontstaan van kasten en kastenidentiteit (Cohn 1969, 1987). Cohns werk kreeg minder aandacht dan het verdiende in de hoogtijdagen van klassenanalyse en politieke economie, maar recentelijk, onder invloed van Edward Saïds *Orientalism* (1978), Benedict Andersons *Imagined communities* (1983), en, indirect, Foucaults werk over tekstanalyse, heeft zijn oude

idee weer aan invloed gewonnen. De huidige versie van Cohns these is in essentie een kritiek op de idee van *primordial identities* als sociale en culturele 'gegevenheden' (Geertz 1973),⁷ en op de essentialistische (tegenover constructivistische) visie waarin wordt verondersteld dat een uniform kastensysteem al sinds de oudheid een fundamenteel kenmerk van de Indiase samenleving is. Deze laatste visie wordt met name toegeschreven aan de invloed van Louis Dumonts *Homo hierarchicus* (1970). Postmoderne wetenschappers bekritiseren het essentialisme in Dumonts visie op kaste. Zij beschouwen het kastensysteem, zoals dat hierboven analoog de dominante visie is beschreven, niet als een eeuwenoud gegeven in de Hindu-samenleving, maar als een sociale constructie die met name haar beslag kreeg in de Britse tijd.

Gedachten uit Said's *Orientalism* en Andersons *Imagined communities* komen in India af en toe naar voren in de literatuur en het publieke debat over hedendaagse problematiek, zoals positieve discriminatie. De constructivistische kritiek op Dumonts essentialisme is echter primair gebaseerd op studies over de koloniale periode (Appadurai 1993; Dirks 1989; Inden 1990; Ludden 1993; Pant 1987). Claims van de constructivistische theorie hebben echter niet alleen betrekking op het verleden. Constructie en deconstructie van sociale identiteiten (waaronder ook kaste) is een continu proces (Fuller 1996). Theorievorming op dit terrein is van belang in discussies rond multiculturalisme in binnen- en buitenland (zie bijvoorbeeld Bonnet 1997; Saharso en Schuster 1995). Daarom is het interessant om de constructivistische these te bezien in het licht van hedendaagse empirische ontwikkelingen. Positieve discriminatie voor de backward classes in India biedt daartoe goede mogelijkheden. Het is, zoals ik zal laten zien, welhaast te beschouwen als een grootschalig experiment in de sociale constructie van identiteiten.

De genoemde studies naar de koloniale constructie van het kastensysteem benadrukken de belangrijke rol van de Britse census of India bij dat proces. Het huidige proces van selectie en registratie van de begunstigden van positieve discriminatie in India lijkt, zoals gezegd, in cruciale aspecten sterk op die census. Neem bijvoorbeeld de volgende eigenschappen van positieve discriminatie voor de socially and educationally backward classes: ten

eerste, het beleid impliceert registratie per categorie en daarmee officiële erkenning van het feit dat mensen bij een bepaalde sociale categorie behoren. Ten tweede, positieve discriminatie maakt dat mensen een duidelijk belang hebben bij het behoren tot één van de aldus erkende categorieën. Wie zich kwalificeert, heeft meer toegang tot schaarse goederen zoals banen bij de overheid en plaatsen aan universiteiten en hogescholen. Evenals de vereisten voor positieve discriminatie vandaag de dag, registreerde de koloniale census mensen onder sociale categorieën – *in casu* kasten – en creëerde vervolgens gevestigde belangen bij het behoren daartoe, omdat kasten, eenmaal erkend en geregistreerd, in toenemende mate de doelgroepen werden van specifiek beleid en specifieke wetgeving.⁸

De constructivistische these impliceert dat het kastensysteem dat aldus in de census ontstond, in eerste instantie slechts losjes correspondeerde met de sociale werkelijkheid, maar dat dit systeem steeds reëler werd in zijn consequenties, omdat er steeds meer beleid op werd gebaseerd. De koloniale *census officers* – misleid door oriëntalistisch discours en hun uit hoge kasten afkomstige informanten – hebben het kastensysteem ten onrechte opgevat als fundamenteel sociaal feit in de Hindu-samenleving. Hun ideeën en beschrijvingen waren zodanig gezaghebbend, dat zij de basis vormen voor vrijwel alle sociaal-wetenschappelijke en historiografische studies over India die sindsdien verschenen zijn. Volgens David Ludden echter, was het gezag van deze koloniale ideeën gebaseerd op hun nut voor het Britse imperium, niet op hun waarheid (Ludden 1993, 261). Vrijwel alle auteurs die sinds de negentiende eeuw over kaste hebben geschreven, zo wil Ludden laten zien, hebben slechts geholpen 'to factualize' (een term die veelvuldig voorkomt in Luddens werk) een koloniale fictie. Deze constructivistische these mag misschien onmogelijk lijken; de auteur maakt hem waar met een pennenstreek, door het bestaan van feiten te ontkennen. Ludden verwijt Said een essentialistische of 'primordialist' visie. Said laat weliswaar zien dat oriëntalistenvan vergissen met betrekking tot de feiten. Maar, schrijft Ludden, 'by presuming that there is to be found in the East a real truth about its self-existent peoples, Said employs the very positivist logic that gives orientalism life' (Ludden 1993, 271).

Ongehinderd door positivist logic, is het voor

Ludden niet nodig om ideeën te falsificeren met behulp van feiten die ermee in strijd zijn. Schuld door associatie dient als bewijs: omdat de 'imagery' van kaste en kastenhiërarchie functioneel was voor koloniale projecten zoals belastingheffing en het beheersen van de bevolking van India, moet deze wel onjuist zijn. Eén probleem blijft echter: de realiteit van vandaag. Decennia nadat de Britten Zuid-Azië verlieten, is het grote belang van kaste in India's sociale, religieuze en politieke leven onmiskenbaar. Voor Ludden is dat geen aanleiding voor twijfel aan de constructivistische these. Integendeel, hij vindt dat het zijn these ondersteunt: 'Today orientalism is most defensible on the ground that people in India and elsewhere believe its imagery to represent the truth about themselves' (Ludden 1993, 270). Dat mensen in India zijn gaan geloven in een fictie over zichzelf, zo vervolgt Ludden, kan niet alleen aan Britse invloed worden toegeschreven. Onder hen die de koloniale imagery omtrent kaste geloven, zijn ook de politieke leiders die India regeerden en vormgaven na de onafhankelijkheid. De oriëntalistische fictie diende hun macht evenzeer als deze voordien de Britse macht had gediend. En in het aanwenden van hun macht hebben politieke leiders die fictie verder ondersteund.

Het is een radicale these: bestuurders in het Britse imperium hebben hun oriëntalisme vertaald in een administratieve constructie van India's sociale structuur, en zijn erin geslaagd om generaties van wetenschappers, politici en mensen in India te laten geloven, en ernaar te laten handelen, dat deze structuur een sociaal-cultureel gegeven was. Een opmerkelijk staaltje *social engineering*, welke overheid zou het recept daarvan niet wensen. En inderdaad, na de onafhankelijkheid in 1947, probeerde de nieuwe overheid in India iets dergelijks te bewerkstelligen voor een heel andere sociale structuur. De hypothese dat de politieke elite na de onafhankelijkheid het koloniale idee van kaste onderschreef en doelbewust probeerde te bevorderen, is niet houdbaar. Zij geloofden inderdaad dat kaste een sociaal feit was, maar de socially and educationally backward classes is een seculiere en moderne categorie. Dat juist deze categorie tot begunstigde werd gemaakt van positieve discriminatie, was een doelbewuste poging van de moderne politieke elite onder leiding van Nehru, om de koloniale constructie van kaste te 'deconstrueren'.

3 Backward classes in de grondwet

Zoals dat wordt gezegd van kaste in de Britse census, zijn dus ook de socially and educationally backward classes van oorsprong een administratieve categorie. De 'uitvinders' van deze categorie lieten zich echter niet zoals hun Britse voorgangers leiden door oriëntalistisch discours, maar door sociaal-democratisch en marxistisch discours. Positieve discriminatie in India is wettelijk verankerd in de grondwet. De relevante artikelen zijn: Artikel 46 in sectie 4, de *Directive principles of state policy*, en artikelen 15(4) en 16(4), over onderwijs en banen bij de overheid, in sectie 3, de *Fundamental rights*. In artikel 46 wordt gesproken over voorkeursbehandeling van 'weaker sections of the people'. Artikel 15(4) noemt 'the advancement of any socially and educationally backward classes of citizens', en artikel 16(4) regelt 'the reservation of appointments or posts in favour of any backward class of citizens'. De laatste twee artikelen zijn amendementen die in 1951 werden toegevoegd aan artikelen 15 en 16, die discriminatie op basis van kaste, sekse en klasse verbieden. Met deze amendementen werd de grondwet in feite aangepast aan de praktijk van positieve discriminatie die in sommige deelstaten al sinds de jaren twintig bestond (zie ook paragraaf 6).

Amendementen 15(4) en 16(4) introduceren een concurrerend gelijkheidsprincipe in de grondwet. Formele gelijkheid van individuen voor de wet wordt gecombineerd met de wettelijke mogelijkheid om substantiële gelijkheid voor collectieven te bevorderen. Het risico om hiermee in een gesegmenteerde samenleving als India een doos van Pandora te openen is een van de redenen waarom precieze definiëring van de begunstigde collectieven werd overgelaten aan nog te benoemen commissies. Toen Jawaharlal Nehru de amendementen 15(4) en 16(4) ten gunste van de socially and educationally backward classes voor het parlement verdedigde, wist dan ook niemand, ook niet Nehru zelf, wie deze klassen eigenlijk waren. In het parlement werden hierover wel vragen gesteld en verwachtingen uitgesproken – de minister van Justitie, Ambedkar, zei te vermoeden dat de backward classes een selectie van kasten zouden worden (Galanter 1984, 166) – maar iedere officiële verwijzing naar kaste werd zorgvuldig vermeden.

Een zo los mogelijke relatie tussen *backwardness* en het kastenstelsel paste goed bij de seculiere

agenda en de gandhiaanse principes van de politieke elite in de Congrespartij.⁹ Men zou de poging van Nehru c.s. om kaste buiten het beleid te houden, kunnen duiden als een voorbeeld (*avant la lettre*) van wat Sasja Tempelman 'universalist multiculturalism' noemt: erkenning en specifieke steun (in de vorm van groepsrechten) voor alleen die collectiviteiten die acceptabel zijn binnen het bestek van de liberale rechtsstaat (1999, 26-30). Het kastensysteem is dat niet. De grondwet van India verbiedt discriminatie op basis van kaste. Het probleem van sociale ongelijkheid in India werd daarom gerepresenteerd als een simpele dichotomie tussen 'the backward' en 'the forward'. Een dergelijke constructie is ver verwijderd van de vele onderscheidingen en strenge hiërarchie die het kastensysteem kenmerken, en is veel meer in overeenstemming met de vereisten van een klassenanalyse (vgl. Parkin 1974, 1, 5). Zoals we echter zullen zien, verdween 'het probleem van kaste' niet door deze constructie.

4 Twee nationale backward classes commissions

De eerste nationale backward classes commission werd in 1953 geïnstalleerd. Haar opdracht was om criteria voor backwardness op te stellen en vast te leggen wie daaronder moesten vallen (Government of India 1956, 2). Aldus begon deze commissie het probleem te formuleren dat moest passen bij de oplossing die in de grondwet al gegeven was.

Het rapport van deze commissie ademt dezelfde seculiere en egalitaire geest die India's grondwet inspireert. Die moderne inspiratie blijkt met name uit de vele twijfels en spijtbetuigingen die de commissie met betrekking tot de resultaten van haar eigen werk onder woorden brengt. Na meer dan twee jaar onderzoek – waarin de commissie het hele land afreisde, meer dan drieduizend memoranda ontving en bijna zesduizend interviews hield – kwam zij naar buiten met een lijst van 2.392 begunstigde kasten.¹⁰ Samen maakten deze kasten grofweg veertig% van de bevolking van India uit. Precies zoals Ambedkar had voorspeld, bleken de socially and educationally backward classes dus niet anders dan een zekere selectie van kasten. Let wel, de commissie (en hetzelfde geldt voor commissies die haar opvolgden) begon haar werk niet met kaste als relevant criterium voor selectie. De

gebruikte criteria waren een mengsel van sociale en economische indicatoren zoals: inkomen, opleiding en (vaders) beroep. Deze criteria werden echter gebruikt om categorieën of groepen te onderscheiden, niet individuen. We weten dat bureaucratie geneigd is tot categoriseren (Merton 1940) en in dit geval kan dat ook bijna niet anders. Het alternatief zou zijn geweest om individuen, of misschien huishoudens, te rangschikken op een schaal van backwardness. Dit zou ongetwijfeld de meest rechtvaardige en precieze methode zijn, maar ook de meest gecompliceerde en dure. Het registreren van individuen zou een enorme onderzoeksinspanning hebben gevergd. Zonder het voordeel van gemiddelden, geschat voor hele kasten, zou de achtergrond en sociaal-economische status van vele miljoenen mensen apart onderzocht en in kaart gebracht moeten worden. Omdat een dergelijk onderzoek niet 'van deur tot deur' gedaan kan worden, zou het bovendien heel moeilijk zijn om alle potentiële begunstigden te benaderen. Problemen van ongelijke toegang tot registratie – die ook nu al bestaan met betrekking tot de verschillende kasten – zouden schier onoplosbaar worden als individuen moesten worden benaderd.

Criteria van backwardness werden (en worden nog steeds) toegepast op categorieën. De vraag is natuurlijk waarom deze categorieën toch *kasten* bleken te zijn. De belangrijkste reden is, dat de commissies zelf het kastensysteem beschouwden als de belangrijkste oorzaak van de ongelijkheid die zij willen bestrijden. In het eerste *Backward classes report* staat een uitgebreide historisch-sociologische analyse van het kastensysteem (Government of India 1956, 14-26, 39-47). De commissie concludeert daaruit dat 'in India economic backwardness is often the result and not the cause of social evils [lees: het kastensysteem, FdZ]. Our society was not built essentially on an economic structure but on the medieval ideas of Varna, caste and a social hierarchy' (1956, 39). Om dit kwaad te bestrijden moest positieve discriminatie derhalve ook kasten betreffen.

Wat echter opvalt, is de terughoudendheid van de commissie bij het presenteren van haar resultaten. 'We would like to make clear', schrijft zij,

'that we are (...) anxious to eradicate the evils of the caste system [and not] desirous of perpetuating a system which is operating to the

detriment of common nationhood. We tried to avoid caste but we found it difficult to ignore caste in the present prevailing conditions. We wish it were easy to dissociate caste from social backwardness at the present juncture' (Government of India 1956, 41).

Voorzitter Kalelkar voegde *à titre personnel* een lange brief bij het rapport, waarin hij zijn twijfels uit aan de wijsheid van het hele project. Tot zijn grote spijt, schrijft hij, is de commissie niet in staat gebleken om een andere levensvatbare collectiviteit te realiseren dan kaste.

Een tweede belangrijke reden om kasten tot begunstigden te maken, is dat de commissie overspoeld werd met claims van kasten die erkenning eisten als backward class. De commissie schrijft zozeer onder druk te zijn gezet door zaakwaarnemers en representanten van kasten, dat zij hun pogingen om de categorie kaste buiten de deur te houden uiteindelijk hebben opgegeven, zij het met tegenzin. Kalelkar vreesde de gevolgen van erkenning van kasten in het beleid van positieve discriminatie. 'The result of our inquiry', schrijft hij in zijn brief, 'is that caste-consciousness, caste loyalties and caste aspirations, have increased throughout the country' (1956, xiii).

Zoals de meeste leden van de commissie, beschouwde Kalelkar het als zijn taak om de kastenloze en klassenloze samenleving te bevorderen die Nehru en Gandhi zich voorstelden, en die ook in het voorwoord van de grondwet wordt genoemd (1956, 100-101). Maar, zo staat in het rapport, 'although Shri Jawaharlal Nehru has been advocating the eradication of casteism unfortunately the commission did not find the same fervour motivating the actions of many political leaders' (1956, 101). Een van de problemen waarmee de commissie tijdens haar onderzoek werd geconfronteerd, was dat kasten die voorheen een hoge-kastennaam hadden aangenomen teneinde hoger te worden ingeschaald in de census (zie paragraaf 5 over deze strategie), er nu geen been in zagen om hun oorspronkelijke naam weer op te geven, 'lest they should lose the State help' (Government of India 1956, 44).

Deze en andere bevindingen – Kalelkar verwachtte dat de dominante kasten onder de backward classes de voordelen van positieve discriminatie zouden monopoliseren (1956, xx-iii) – maak-

ten dat Kalelkar ernstig twijfelde aan het hele project. Hij verklaarde zich dan ook 'definitely against reservation in government services' (1956, viii). Het rapport werd niettemin ingediend, maar de regering in Delhi heeft het nooit geïmplementeerd en het zou pas tien jaar later worden besproken in het parlement.

Een tweede backward classes commission, voorgezeten door B.J. Mandal, werd in 1979 geïnstalleerd. Evenals haar voorgangster heeft deze commissie twee jaar gewerkt om criteria van backwardness te ontwikkelen en op basis daarvan de begunstigden te selecteren. Ook deze commissie reisde door het land, ontving petitieën en delegaties, en kwam uiteindelijk met een lijst kasten. Dit keer echter stonden er 4.339 begunstigde kasten op de lijst, bijna twee keer zoveel als bij Kalelkar. Net als Kalelkar rechtvaardigt de Mandal-commissie haar aanbevelingen op basis van een historisch-sociologische analyse (Government of India 1980, 19-25). En net als Kalelkar werd ook Mandal onder druk gezet door vertegenwoordigers van kasten die erkenning eisten als backward class. De criteria die de commissie aanvankelijk gebruikte, waren ook niet gericht op kaste. 'We did not seek caste', verdedigde bijvoorbeeld de secretaris zijn commissie tegen kritiek, *caste pursued us* (Gill 1991, 34; cursief FdZ).

Participanten in het ontwerpen van positieve discriminatie gedroegen zich dus alsof kaste de enige werkbare en levensvatbare categorie was die zij konden bedenken. Men zou kunnen zeggen, zoals Ludden doet, dat dit slechts illustreert hoezeer de oriëntalistische fictie van kaste heeft postgevat in de Indiase samenleving. Maar als dat zo is, dan moet die fictie al rond de eeuwwisseling hegemoniaal zijn geweest onder de bevolking van India, want Britse census officers – de oorspronkelijke 'oriëntalistische bestuurders' – werden geconfronteerd met vergelijkbare claims en eisen van representanten van kasten.

5 Identiteitenpolitiek en mobilisatie van kasten

De klachten van Kalelkar en Gill over het feit dat zij door kasten werden belaagd, lijken sterk op de klachten van Britse census officers rond de eeuwwisseling. De beslissing van *census superintendent* Herbert Risley, in 1901, om kasten in de census voortaan te registreren 'by social precedence as recognised by native opinion' (Risley 1912, 111) leid-

de tot een stroom van petitieën en memoranda van kastenleiders, die eisten dat hun kaste hoger in de hiërarchie geregistreerd zou worden.

Registratie in de census was een mogelijkheid voor opwaartse mobiliteit van kasten (Cohn 1969, 18; Srinivas 1989, 47-49). Thimmaiah laat zien dat de census van 1901 in Madras aanleiding was tot de oprichting van zes nieuwe kastenassociaties, die alle probeerden de status van hun kaste via registratie in de census te verhogen (1993, 69). Registratie in de census bevorderde mobiliteit, omdat het officiële erkenning impliceerde van de rituele status van een kaste *vis à vis* andere kasten, en rituele status was bepalend voor beroepskansen. Brahmanen bijvoorbeeld, hadden vrijwel een monopolie op banen in de hogere regionen van het openbaar bestuur (hogere ambten waren, en zijn nog steeds, het meest gezochte en prestigieuze soort werk in India). In feite was hoge-kastenstatus een voorwaarde voor toegang tot onderwijs en daarmee overheidsbanen. Hogere inschaling in de census betekende derhalve nieuwe beroepskansen.

De eerste positieve discriminatie programma's die werden gestart in Zuid-India in de jaren twintig van deze eeuw, zetten deze situatie op zijn kop.¹¹ Lage kasten hoefden niet langer te streven naar hogere kastenstatus om in aanmerking te komen voor banen bij de overheid. Integendeel, zij realiseerden zich dat het verhogen van hun status relatief gemakkelijk zou zijn als eenmaal de benodigde opleiding, banen en politieke macht waren verkregen (Srinivas 1989, 47; vgl. Béteille 1969, 133, 131). Positieve discriminatie leidde er aldus toe, dat kastenleiders hun eisen voor hogere inschaling in de census veranderden in eisen voor de status van backward class op de lijsten van begunstigden van positieve discriminatie (Thimmaiah 1993, 69-72) telt achttien nieuwe kastenassociaties in 1921, het jaar dat de allereerste backward classes commission zijn werk begon (zie ook Government of India 1956, 44; Thimmaiah 1993, 126-27, 156). Deze verandering was al in volle gang in Zuid- en West-India (en in opkomst in Noord-India) lang voordat de grondwetgevende vergadering debatten wijdde aan positieve discriminatie en de identiteit van de backward classes. De traditie om kasten tot begunstigden van positieve discriminatie te maken, was dus al stevig gevestigd toen de grondwet van kracht werd. Er waren kastenassociaties ontstaan met het

specifieke doel om quota te eisen, en kastenleiders waren onmiddellijk bereid om de *window of opportunity* die ontstond door het werk van de Kalelkar- en Mandal-commissies, te gebruiken om hun achterban op de lijst te krijgen. Het is derhalve niet verbazingwekkend dat deze commissies werden 'pursued by castes'. Klassenterminologie en de dichotomie tussen backward en forward die Nehru in het debat over positieve discriminatie introduceerde, hadden weinig betekenis voor mensen in de samenleving die claims bij de overheid legden.

6 Reconstructie van het kastenstelsel

In een commentaar op de mislukte pogingen om de backward classes tot een levensvatbare categorie te maken, zegt Béteille dat 'it is as if we were forced to acknowledge the existence of castes, wishing at the same time they were classes!' (1992, 23). Deze opmerking wordt meer waar naarmate de tijd verstrijkt. Toen de grondwet werd gemaakt, was het niet zo duidelijk als vandaag dat kaste de elementaire categorie in het positieve discriminatie beleid zou blijven. De non-Brahmins (zie noot 11) en de 'backward classes'-beweging waren geen zuivere kastenorganisaties. De tegenstelling tussen Brahmanen en niet-Brahmanen, ofschoon gesteld in kasten- (i.e. *varna*-)termen, is nog ver verwijderd van de vele en subtiele onderscheidingen die het eigenlijke kastenstelsel kenmerken. De tegenstelling tussen backward en forward lijkt meer op de sociaal-economische klassen die Nehru zich voorstelde, dan op de gecompliceerde kastenhiërarchie waarvan nu gezegd wordt dat de koloniale census haar construeerde.

In de loop der tijd echter werd het nut dat kasten- en overkoepelende kastenidentiteiten hadden voor politici en hun achterban ondermijnd. Positieve discriminatie doorbrak het monopolie van Brahmanen op overheidsbanen ten gunste van diegenen die zichzelf de niet-Brahmanen noemden. Laten we even aannemen dat het nuttig zou zijn voor de begunstigden om als non-Brahmins of backward classes georganiseerd te *blijven*. In dat geval zouden we inderdaad een afname van het belang van kaste voor verdeling van banen mogen verwachten. Echter, de discrepantie tussen het aantal banen dat de overheid onder positieve discriminatie te vergeven heeft, en het aantal mensen dat binnen de begunstigde categorieën valt, maakt die aanname onwaar-

schijnlijk. Het aantal gereserveerde banen bij de overheid is een kwestie van duizendtallen; de backward classes omvatten enkele honderden miljoenen mensen. De voordelen van positieve discriminatie moeten derhalve door zoveel mensen gedeeld worden, dat voor de meesten quota geen merkbaar effect hebben. In dergelijke omstandigheden is het voor politieke leiders moeilijk om een blijvend belang in een groter collectief te onderhouden.

Bedenk daarbij dat ongelijke verdeling van banen even waarschijnlijk is binnen de backward classes als binnen de bevolking als geheel, en de volgende stap ligt voor de hand. Spoedig nadat de backward classes positieve discriminatie kregen, stonden er uit hun midden vertegenwoordigers op die betoogden dat de voordelen van dit beleid werden gemonopoliseerd door de meest 'forward'-secties van de backward classes. Zij eisten daarom quota *binnen* quota.¹² En zoals de eerste quota de Brahmanen hadden uitgesloten, zo sloten de volgende quota de dominante kasten onder de niet-Brahmanen uit. Die delen van de backward classes waarvan men zegt dat zij de voordelen van positieve discriminatie monopoliseren, worden consequent geïdentificeerd door hun tegenstanders als kastenclusters, subkasten of sub-subkasten. Het eerste *Backward classes report* (Government of India 1956) onderscheidde al tussen de backward en de 'more backward', en Radhakrishnan beschrijft al voor de vroege jaren dertig opsplitsingen van backward classes. Verschillende groepen van kasten claimden toen al een eigen deel van de quota (1996, 116-18). De *Communal government order* van 1947 in Madras erkent 'forward non-Brahmin Hindus' en 'backward non-Brahmin Hindus' (Radhakrishnan 1996, 125).

Deze opsplitsingen gaan nog steeds door. De Vanniyars in Tamil Nadu bijvoorbeeld, een grote agrarische kastencluster, vormden in de jaren tachtig een militante beweging die mensen mobiliseerde op basis van de grief dat er niets werd gedaan voor de 'real backward' (Radhakrishnan 1996, 125). Op dit moment maken de Vanniyars 53% uit van de categorie 'most backward classes', voor wie 20% van de overheidsbanen en plaatsen voor studenten aan universiteiten en hogescholen is gereserveerd (Srinivas 1996, xviii). Ook in Karnataka maakt één kastencluster, de Vokkalingas, een groot deel uit van de socially and educationally backward classes.

Op dit moment echter, claimen lage subkasten uit deze groep, dat alle voordelen van positieve discriminatie zijn gemonopoliseerd door Gangadikar en Morasu, beide hogere subkasten binnen de Vokkalingas. Bij de Lingayats, een andere grote cluster van backward castes in Karnataka, is hetzelfde aan de gang. Ook hier claimen lagere subkasten een eigen deel, omdat de Sadar Lingayats naar men zegt, onevenredig hebben geprofiteerd (Thimmaiah 1993, 157-58).

Opsplitsing van de backward classes in kasten en subkasten is goed gedocumenteerd voor Zuid-India door met name het werk van Radhakrishnan (1990a, 1990b, 1993, 1996). Voor Noord-India zijn er minder details bekend. Srinivas (1996, xvii-xxii) beschrijft echter dezelfde trend voor het Noorden (zie ook Shah 1990; Rouyer 1994). M.N. Panini (1996, 58-60) bespreekt ontwikkelingen in Bihar die laten zien dat het proces van splitsing ook daar gaande is.

Niet alle claims van kasten zijn altijd ingewilligd en vertaald in aparte quota. Maar, nadat in 1968 het Hooggerechtshof uitsprak dat 'caste is also a class of citizens',¹³ is de trend duidelijk. Het beleid van positieve discriminatie voor de socially and educationally backward classes wordt voortdurend verfijnd, en verfijning betekent in de praktijk dat het wordt afgestemd op de kastenonderscheidingen 'recognised by native public opinion', zoals Risley dat bijna een eeuw geleden uitdrukte. Als gevolg daarvan vermindert het belang van de moderne constructie backward classes. De lijsten van socially and educationally backward classes die op dit moment worden gebruikt bij het implementeren van positieve discriminatie, steken de oude Britse census naar de kroon als het gaat om aandacht voor kasten en kastenhiërarchie. Kastenonderscheidingen blijven de belangrijkste 'strategy of exclusion' (Parkin 1974) bij de distributie van ambten. Wat de Britten verondersteld worden te hebben gedaan voor kaste – een administratieve fictie veranderen in een sociaal feit – kon ondanks veel meer en betere middelen, na de onafhankelijkheid niet worden herhaald voor klasse.

7 Conclusie: de 'logic of affirmative action'

Als de 'constructie van kasten'-these waar is, dan moeten we concluderen dat de Britten buitengewoon effectief zijn geweest. Hun imagery is een

blijvende zaak. Probleem is dat deze conclusie niet goed past in de constructivistische basisidee, dat etnische, culturele of kastenidentiteiten flexibel zijn, en kunnen worden gemaakt en gebroken. Misschien moeten we zeggen dat identiteiten blijvende sociale feiten worden, nadat zij eenmaal zijn geconstrueerd. Maar dan blijft de vraag, hoe de Britten erin zijn geslaagd om de sociale structuur te veranderen die er was *voordat* zij in India kwamen. Het alternatief is natuurlijk dat de Britten veel minder van doen hadden met de constructie van kaste dan constructivistische auteurs veronderstellen, en dat het kastensysteem een sociaal feit was lang voor de Britten voet aan wal zetten in India. In dat geval hebben koloniaal bestuur en wetgeving het kastensysteem niet gecreëerd, maar hooguit geaccentueerd, net als positieve discriminatie dat vandaag de dag doet.

De backward classes splitsen zich op in kleinere segmenten – kasten en subkasten – die eigen quota eisen. De geschetste situationele logica ('the logic of affirmative action') die aan dat proces ten grondslag ligt, is niet uniek voor India. Discrepancie tussen het aantal overheidsbanen dat kan worden gedistribueerd met positieve discriminatie en het aantal mensen dat daarvoor in aanmerking komt, is vrijwel inherent aan positieve discriminatie. Ongelijke verdeling van de voordelen van dit beleid binnen de begunstigde categorieën – hetgeen zowel een motief als een argument verschaft voor het eisen van quota binnen quota – is algemeen gebruikelijk in landen die positieve discriminatie kennen (Sowell 1990, 157; Walzer 1983). Hetzelfde geldt voor het aanwijzen van collectiviteiten als begunstigten.

Segmentatie van de oorspronkelijke categorieën van begunstigten in hun samenstellende delen is daarom waarschijnlijk ook een algemeen verschijnsel. De hamvraag vraag is echter: segmentatie waarin? De opkomst van welke identiteiten kunnen wij verwachten in dit proces? Constructivistische theorie voorspelt een breed scala aan mogelijke identiteiten die levensvatbaar gemaakt kunnen worden. Sommige constructivistische auteurs vrezen 'endless fragmentation' als de overheid nieuwe identiteiten erkent en aanmoedigt (Mouffe 1993; Voet 1993). Andere auteurs, zoals in de literatuur over koloniaal bestuur die hierboven ter sprake kwam, beschuldigen overheden van het doelbewust con-

strueren van een veelheid aan identiteiten met als doel 'verdeel en heers' (Pandey 1992; Pant 1987). Nog weer anderen moedigen fragmentatie aan omdat het multiculturalisme dient (Young 1990). Al deze auteurs hebben gemeen dat zij er gemakkelijk van uitgaan dat levensvatbare identiteiten doelbewust kunnen worden geconstrueerd. De casus van India's backward classes laat echter zien, dat deze these met voorzichtigheid gehanteerd moet worden. Er zijn duidelijk grenzen aan het soort identiteiten dat levensvatbaar gemaakt kan worden. Het discours waarin de socially and educationally backward classes prominent zijn, slaagt er, ondanks aanzienlijke financiële en institutionele steun van de overheid, niet in om een nieuwe blijvende sociale identiteit te construeren. Discours daarentegen, dat de nadruk legt op traditionele kasten- en subkastenidentiteit, werkt evenwel goed en blaast het kastensysteem nieuw leven in.

Kasten en subkasten konden het dilemma van collectieve actie (Olson 1965) overkomen; de backward classes daarentegen werden er het slachtoffer van. Publiek discours dat gepaard gaat met pogingen om groepen te mobiliseren, schrijft Sidney Tarrow (1994, 182), 'can have a profound impact on collective identities, and the latter become a resource in collective action' (vgl. Klandermans 1992, 87-89). Dit betekent, zo lijkt mij, ook dat publiek discours *geen* impact kan hebben. Eerder in hetzelfde boek zegt Tarrow zelf dat sociale bewegingen, gegeven 'political opportunities' Olsons dilemma te boven kunnen komen door mensen te mobiliseren op basis van 'identifiable symbols that are drawn from cultural frames of meaning' (1994, 6). Dit is een cruciale opmerking. Kasten en backward classes verschillen in de mate waarin zij passen binnen bestaande 'cultural frames of meaning'. *Kaste* is een identiteit die past in een cultural frame of meaning; *backward classes* is dat niet. De backward classes konden niet tot een realiteit worden gemaakt, ondanks veel discours, terwijl kasten nooit ophielden reëel te zijn.

Deze conclusie betekent niet dat we nu de minimale constructivistische idee dat identiteiten geen natuurlijke gegevenheden zijn, moeten verwerpen. Vrijwel alle seculiere sociale wetenschappers onderschrijven deze idee. Het is duidelijk dat mensen geloven in, en handelen naar velerlei exotische ideeën, zoals kaste, stam, etnische groep of natie,

en deze verbanden, zo kunnen we aannemen, zijn geen natuurlijke gegevens. Zij hadden ook anders kunnen zijn. Maar hieruit volgt niet dat dus alles mogelijk is. Of we het nu leuk vinden of niet, mensen nemen sommige cultural frames of meaning aanzienlijk serieuzer dan andere. En zelfs overheden met hun wetgevende macht en mogelijkheden tot redistributie kunnen niet naar believen identiteiten construeren of deconstrueren. Beleidsmakers die met harde vormen van redistributief beleid, zoals positieve discriminatie, willen ingrijpen in de sociaal-culturele structuur van een samenleving, kunnen sommige identiteiten beter als gegevenheden behandelen. Als van tevoren duidelijk was geweest dat het kastenstelsel in India als gevolg van positieve discriminatie zou opleven in plaats van te worden ondermijnd, dan was men waarschijnlijk minder voortvarend geweest in het creëren van het juridische en institutionele kader dat dit proces mogelijk maakt. Overschatting van het sturend en vormend vermogen van beleid bij de constructie van identiteiten, leidde in India tot een aantal onbedoelde gevolgen, die de samenleving diepgaand beïnvloeden (vgl. Engbersen en van der Veen 1992, 222-223).

Uitkomsten van het proces dat ik de logic of affirmative action heb genoemd, verschillen per cultuur. In India volgt segmentatie kastenonder-

scheidingen. In de vs, dat een enigszins met dat van India vergelijkbaar beleid voert, werd in eerste instantie de omvattende categorie *colored people* gecreëerd. Maar deze vormde geen nieuwe identiteit.¹⁴ Al snel werden positieve discriminatie programma's gedifferentieerd naar meer levensvatbare categorieën zoals 'blacks', 'Hispanics' en 'native Americans'. Zoals in India bevordert ook hier de onevenredige distributie van voordelen van dit beleid binnen de begunstigde categorieën belangen in verdere segmentatie. De relevante subsegmenten onder de grootste groep van begunstigten, de 'African Americans', worden echter gedefinieerd in termen van klasse en niet in etnische of culturele termen. Positieve discriminatie in de vs bevorderde de opkomst van een zwarte bourgeoisie (aan wie de meeste voordelen van het beleid toevallen) en een zwarte onderklasse (D'Souza 1995, 239-42). Die laatste, zo kan men betogen, heeft reden om verdere quota te eisen, maar de Amerikaanse rechtbanken erkennen geen aanspraken van klassen en binnen de African Americans zijn geen levensvatbare subsegmenten naar voren gekomen die zijn gebaseerd op culturele of etnische criteria. De reden daarvoor, zo betoog ik, is dat zulke subsegmenten in de vs, in tegenstelling tot India of bijvoorbeeld Zuid-Afrika, niet bestaan, en dat zij niet naar believen geconstrueerd kunnen worden.

Noten

1 Ik ben dank verschuldigd aan Rod Aya, Bas van Gool, Dick Kooiman, Gannanath Obeyesekere, Rosanne Rutten, Odile Verhaar, John Wiersma en anonieme redacteur van *b en m*, voor hun commentaar op eerdere versies. Ik ben ook dankbaar voor de onderzoekstijd en de faciliteiten die mij door het *International Institute of Asian Studies* (IIAS) in Leiden werden verschaft.

2 Indiërs noemen positieve discriminatie *reservations*. Reserveringen betekenen niet dat de begunstigten zijn uitgesloten van sollicitaties op niet gereserveerde banen.

3 *Scheduled castes* is een ambtelijk eufemisme voor onaantakbaren. *Scheduled tribes* is ambtelijk jargon voor groepen met tribale kenmerken (zie Galanter 1984, 121-47).

4 Voor een goede inleiding op de kastensamenleving zie Mandelbaum (1970). Andere klassieken zijn Bêteille (1965), Dumont (1970), Mayer (1960), en Srinivas (1962, 1966). Twee interessante recente studies zijn: Fuller (1996) en Srinivas (1996).

5 Endogamie geldt daar waar men alleen trouwt met een lid van de eigen sociale en/of territoriale groep. Een lid van een bepaalde kaste in India trouwt bijvoorbeeld alleen met een ander lid van diezelfde kaste.

6 Kaste kan ook nog refereren aan de vier categorieën waarin volgens de religieuze Hindu-geschriften de samenleving is verdeeld: Brahmanen (priesters en geleerden), Kshatryas (koningen en krijgers), Vaishyas (handelaren), Shudra's (werkers van het land). Deze categorieën – *varnas* in Indiase talen – zijn echter geen functionele groepen. Zij vormen een ideologisch schema dat door mensen wordt gebruikt als een snelle maar grove classificatie van anderen (Mandelbaum 1970, 13).

7 In 'primordialist'-benaderingen van culturele of etnische identiteit worden essentiële eigenschappen en kenmerken van groepen als oude, (quasi-)natuurlijke gegevenheden beschouwd.

8 Zie Smith (1985) over de opkomst van kaste als een fun-

damentele categorie in de koloniale census.

9 Gandhi was tegenstander van positieve discriminatie omdat het de natie zou verdelen.

10 Dit zijn kastenclusters op het niveau van regio of staat.

11 Binnen het bestek van dit artikel ontbreekt de ruimte om in te gaan op deze periode en haar kenmerkende politieke mobilisatie van vele lage kasten, onder de noemer 'non-Brahmin movement', tegen het monopolie van Brahmanen op posities bij de overheid (zie voor details Irshick 1969, 236-44; Radhakrishnan 1996, 113-4; De Zwart 1999, in voorbereiding).

12 Kooiman bespreekt eenzelfde ontwikkeling onder Christenen in Travencore (1993).

13 P. Rajendran versus state of Madras, besproken in Galanter (1984, 197-98).

14 Een interessante casus voor toekomstig onderzoek is Zuid-Afrika. De Zuid-Afrikaanse overheid voert een beleid

van positieve discriminatie voor 'historically disadvantaged individuals'. Deze ambtelijke categorie bestaat uit zwarten, vrouwen, gekleurde mensen en Indiërs. Vooralsnog is positieve discriminatie in Zuid-Afrika een zwak beleid. Er is geen regiem van quota. Het grootste probleem op dit moment lijkt te zijn, hoe weeg je de mate waarin mensen historically disadvantaged zijn? Een dergelijke weging is nodig om te bepalen wie de eerste begunstigden zijn. Zwarte vrouwen staan boven aan de lijst. In tegenstelling tot de categorie zwarten in de vs, bestaan zwarten in Zuid-Afrika uit verschillende etnische groepen, zoals Dswana, Sotho, Swazi, Xosa en Zulu. Gegeven de 'window of opportunity' die positieve discriminatie verschaft, voorspelt de 'logic of affirmative action' een toename van eisen voor aparte quota, eerst voor overkoepelende categorieën zoals zwarten of Indiërs, later voor subcategorieën zoals Zulus en Sothos.

Literatuur

Anderson, Benedict, 1983, *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*, London: Verso.

Appadurai, Arjun, 1993, 'Number in the colonial imagination'. In: Carol A. Breckenridge en Peter van der Veer (red.), *Orientalism and the postcolonial predicament: Perspectives on South Asia*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 314-39.

Béteille, André, 1992, *The backward classes in contemporary India*, New Delhi: Oxford University Press.

-----, 1991, 'Distributive justice and institutional well-being'. *Economic and Political Weekly*, March 1991, Annual Number: 591-600.

-----, 1965, *Caste, class and power*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Bonnet, A., 1997, 'Constructions of whiteness in European and American anti-racism'. In: Werbner, P. en T. Modood (red.), *Debating cultural hybridity*, London, N.J.: Zed Books, 173-192.

Cohn, Bernard S., 1987, 'The census: Social structure and objectivation in South Asia'. In: *An anthropologist among the historians and other essays*, Delhi: Oxford University Press.

-----, 1969, 'Notes on the history and study of Indian society and culture'. In: Milton Singer en Bernard S. Cohn, (red.), *Structure and change in Indian society*, Chicago: Aldine Publishing Company, 3-28.

Dirks, Nicholas B., 1989, 'The Invention of caste: Civil society in colonial India'. *Social Analysis*, 25 (1) 42-52.

Dumont, Louis, 1970, *Homo hierarchicus: The caste system and its implications*, Chicago: University of Chicago Press.

D'Souza, Dinesh, 1995, *The end of racism: Principles for a multiracial society*, New York: TheFree Press.

Engbersen, G. en R. van der Veen, 1992, 'De onbedoelde effecten van sociaal beleid'. *Beleid & Maatschappij*, 5: 214-226.

Fuller, C.J., 1996, (red.), *Caste today*, New Delhi: Oxford University Press.

Galanter, Marc, 1984, *Competing equalities: Law and the backward classes in India*, Berkeley: University of California Press.

Galenkamp, Marlies, 1998, 'Van 'non-discriminatie' naar 'eigen identiteit': Trends in het multiculturalisme-debat'. *Beleid & Maatschappij*, 1: 40-50.

Geertz, Clifford, 1973, *The interpretation of cultures*, New York: Basic Books.

Gill, S.S., 1991, 'Caste versus Class'. *India Today*, May 31, 33-41.

Government of India, 1956, *Report of the backward classes commission*, New Delhi: Government of India Press.

-----, 1980, *Report of the backward classes commission, 1980*, New Delhi: Government of India Press.

Inden, R.B., 1990, *Imagining India*, Oxford and Cambridge M.A.: Basil Blackwell.

Irshick, Eugene F., 1969, *Politics and social conflict in South India: The non-Brahman movement and Tamil separatism, 1916-1929*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Klandermans, Bert, 1992, 'The social construction of protest and multiorganizational fields'. In: Aldon Morris en Carol McClurg Mueller (red.), *Frontiers in social movement theory*, New Haven and London: Yale University Press, 77-103.

Kooiman, Dick, 1993, 'Political rivalry among religious communities: A case-study of communal reservations in India'. *Economic and Political Weekly*, February (13): 287-95.

Ludden, David, 1993, 'Orientalist empiricism: Transformations of colonial knowledge'. In: Carol A. Breckenridge en Peter van der Veer (red.), *Orientalism and the postcolonial predicament: Perspectives on South Asia*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 250-78.

Mandelbaum, David G., 1970, *Society in India* (two volumes), Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Mayer, Adrian C., 1960, *Caste and kinship in Central India:*

A village and its region, Berkely and Los Angeles: University of California Press.

Merton, Robert K., 1940, 'Bureaucratic Structure and Personality'. *Social Forces*, Vol. 17, 560-568.

Mouffe, Chantal, 1993, *The return of the political*, London, New York: Verso.

Olson, Mancur, 1965, *The logic of collective action*, Cambridge: Harvard University Press.

Pandey, Gyanendra, 1992, *The construction of communalism in colonial North India*, New Delhi: Oxford University Press.

Panini, M.N., 1996, 'The political economy of caste'. In: M.N. Srinivas (red.), *Caste: Its twentieth century avatar*, New Delhi: Viking, 28-68.

Pant, Rashmi, 1987, 'The cognitive status of caste in colonial ethnography: A review of some literature on the North West provinces and Oudh'. *The Indian Economic and Social History Review*, 24 (2) 145-62.

Parkin, Frank, 1974, 'Strategies of social closure in class formation'. In: Frank Parkin (red.), *The social analysis of class structure*, London: Tavistock Publications, 1-18.

Radhakrishnan, P., 1996, 'Backward class movements in Tamil Nadu'. In: M.N. Srinivas (red.), *Caste: Its twentieth century avatar*, New Delhi: Viking, 110-34.

----, 1993, 'Communal representation in Tamil Nadu, 1850-1916'. *Economic and Political Weekly*, July 31: 1585-97.

----, 1990a, 'Backward classes in Tamil Nadu: 1872-1988'. *Economic and Political Weekly*, March 10: 509-20.

----, 1990b, 'Karnataka backward classes'. *Economic and Political Weekly*, August 11: 1749-55.

Risley, Herbert, 1912 (1969), *The people of India*, Delhi: Oriental Books Reprint Corporation.

Rouyer, Alwin R., 1994, 'Explaining economic backwardness and weak governing capability in Bihar State in India'. *South Asia*, 17 (2) 63-89.

Saharso, S. en J. Schuster, 1995, 'Sexe, ras en etniciteit: Een verkenning'. *Migrantenstudies*, 4: 241-257.

Said, Edward W., 1978, *Orientalism*, New York: Vintage Books.

Shah, Ganshyam, 1991, 'Social backwardness and politics of reservations'. *Economic and Political Weekly*, March (14) 601-10.

----, 1990, 'Strategies of social engineering: Reservation and mobility of backward communities of Gujarat'. In: Ramashray Roy en Richard Sisson (red.), *Diversity and dominance in Indian politics*, vol.2, New Delhi: Sage, 111-45.

Smith, Richard, 1985, 'Rule-By-Records and Rule-By-Reports: Complementary Aspects of the British Imperial Rule of Law'. *Contributions to Indian Sociology*, 19, 1, 153-176.

Sowell, Thomas, 1990, *Preferential policies: An international perspective*, New York: William Marrow & Company Inc.

Srinivas, M.N. 1996, *Caste: Its twentieth century avatar*, Edited by M.N. Srinivas, New Delhi: Viking.

----, 1989, *The cohesive role of Sanskritization: And Other Essays*, New Delhi: Oxford University Press.

----, 1966, *Social change in modern India*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

----, 1962, *Caste in modern India and other essays*, Bombay: Asia Publishing House.

Tarrow, Sidney, 1994, *Power in movement: Social movement, collective action and politics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Tempelman, Sasja, 1999, 'Constructions of cultural identity: Multiculturalism and exclusion'. *Political Studies*, XLVIII: 17-31.

Thimmaiah, G., 1993, *Power politics and social justice: Backward castes in Karnataka*, New Delhi: Sage Publications.

Tromp, Bart, 1990, 'Nieuwe apartheid'. *Het Parool*, 24 oktober 1990.

Verhaar, Odile, 1998, *Recht doen aan pluriformiteit als politieke opgave: Het Nederlandse debat over voorkeursbehandeling in het licht van de filosofische discussie over rechtvaardigheid en burgerschap*, Amsterdam: Thela Thesis.

Voet, Rian, 1993, 'Citizenship, plurality and group representation'. In: Selma Sevenhuijzen (red.), *Feminism and justice reconsidered*, Utrecht: Anna Maria van Schuurman Centrum, 49-52.

Walzer, Michael, 1983, *Spheres of justice: A defence of pluralism and equality*, Oxford, Cambridge: Blackwell.

Young, Iris, 1990, *Justice and the politics of difference*, Princeton: Princeton University Press.